

DIN ISTORIA ECONOMICĂ, POLITICĂ ȘI SOCIALĂ A ORAȘULUI ȘI JUDEȚULUI BRĂILA ÎN ANII UNIRII PRINCIPATELOR

de N. MOCIOIU

Tratatul de pace de la Adrianopol, din 1829, a însemnat, printre altele, eliberarea Brăilei de sub ocupația otomană și revenirea ei la Țara Românească. Regimul raialei lua sfârșit. Orașul începea o nouă viață, o nouă istorie.

În deceniile următoare eliberării, Brăila a trăit transformări hotărâtoare. Cetatea turcească a fost dărîmată și orașul a fost reclădit pe baza unui nou plan. În condițiile înlăturării monopolului turcesc — prin tratatul de la Adrianopol — și a dezvoltării pieții și schimbului internațional, Brăila a devenit grabnic unul dintre cele mai importante centre economice din Principate. Populația a crescut. De la 591 de familii¹, cît număra în 1828, a ajuns să se ridice în 1859, la 13 459 de locuitori, cetățeni romîni, la care se adăugau alți 3 686 supuși ai diferitelor protecții străine².

În compoziția societății brăilene din perioada Unirii se înregistrau în rîndul claselor posedante, boierimea și burghezia. Cea dintii — desființată formal prin Convenția de la Paris — își pierdea treptat pozițiile în avantajul celei de-a doua, dar, fiind posesoare a majorității moșiilor, continua totuși să aibă un rol însemnat. În compoziția burgheziei — clasă în ascensiune spre putere — intrau negustori, „fabricanți“, cămătari, arendași în afara sutelor de membri ai micii burghezii — meseriași și mici negustori — din care însă mulți se ruinau și îngroșau rîndurile clasei muncitoare în formare. În părțile periferice ale orașului locuiau numeroși țărani, însă clasa în dezvoltare o reprezenta proletariatul. De pe acum se înregistrau sute de muncitori în port³. În afară de acești muncitori din port, care erau legați de activitatea economică de import-export a orașului (fie hamali, fie cărauși), mai erau lucrătorii întrebunțați în diferite întreprinderi. Trebuie ținut însă seamă de faptul că în anii Unirii majoritatea producției se datora

¹ M. Popescu, *Catagrafia din 1828 a orașului și a județului Brăila*, în „Analele Brăilei“, IV (1932), nr. 4, pp. 9—64.

² Arh. St. Brăila, fond Prefectura, dos. 958/1859, pp. 150, 155.

³ *Ibidem*, dos. 29/1859, f. 9—15.

încă meseriilor locale și industriei casnice¹. Breslele cu denumirea de corporații înglobau meseriașii care alegeau pe starostele profesiei respective.

În timpul acesta nu putem vorbi despre o clasă muncitoare organizată. Manifestări muncitorești vor fi însă prezente în portul Brăila doi ani după abdicarea lui Cuza, în 1868, când va avea loc o încercare de grevă care dovedea că muncitorii portuari erau în primele rînduri ale luptei pentru o viață mai bună².

După 1848 și îndeosebi în perioada formării statului național român, activitatea economică a Brăilei a fost deosebit de intensă. În anul 1860, în perioada de la 1 ianuarie la 26 februarie, au intrat în acest port 88 de vapoare străine, iar pînă la 4 martie 142 de vase și 34 de șleपुरi. Trebuie să se țină seamă că acesta era sezonul cel mai slab fiind vreme de iarnă³. Din cele 2 162 de vase intrate în port, în 1860, 952 erau grecești, 415 otomane, 174 engleze, 138 sarde, 112 romîne, 86 austriece, 19 olandeze, 19 rusești, 14 franceze, 11 norvegiene și altele arborînd alte pavilioane ca ale: Toscanei, Suediei, Danemaricii, Belgiei etc. Cantitatea totală a tonajului era de 347 946 de tone⁴. În aceeași perioadă au ieșit din port 1 660 vase încărcate în majoritate cu cereale. Dintre acestea 695 erau grecești, 326 otomane, 151 engleze, 128 sarde, 69 romînești, 77 austriece, 14 olandeze, 12 franceze, 10 rusești, 10 norvegiene și altele; acestea luau calea spre: Anglia, Franța, Italia, Grecia, Turcia. După încărcătură putem judeca orientarea comerțului în acest timp. Au plecat din port în anul amintit următoarele cantități de cereale: 219 880 chile grîu⁵, 353 797 chile porumb, 330 937 chile orz, 6 000 chile mei, 3 632 303 oca fasole, 654 626 oca rapiță, 121 613 oca sămînță de in, 506 157 oca seu, 107 252 oca lînă și altele⁶.

Pentru a intra la chei și a fi ancorate, vasele trebuiau să plătească o sumă de bani în funcție de tonaj. Taxa cheiaului și ancorajului se concesiona de către municipalitate, prin licitație unei persoane pe termen de un an sau mai mulți⁷. În virtutea contractului, „oricîte caice mari și mici și corăbii vor veni în port, din alte părți, ca să încarce mărfuri” trebuiau să plătească contractului pentru ancoraj. Carantina nu avea drept să elibereze documente fără a se fi prezentat, mai înainte, bilet de la contractu pentru achitarea ancorajului. În 1859 se percepea taxa de 12 lei pentru o corabie, iar pentru un caiac de la 10 000 oca în sus patru lei. Contractu lua, de asemenea, taxa cheiaului de la vasele intrate pentru încărcare și

¹ G. Zane, *Politica economică în epoca Unirii și capitalul străin*, în „Studii”, nr. 1 1959, p. 234.

² N. I. Mocioiu, *O grevă în portul Brăila în anul 1868*, în „Revista Arhivelor”, nr. 1, an. III, 1960, pp. 116—125.

³ Arh. St. Brăila, fond. Prefectura, dos. 1344, 1860, f. 28.

⁴ *Ibidem*, f. 677.

⁵ O chilă cîntărea 400 kg.

⁶ Arh. St. Brăila, fond. Primăria, dos. 25, 1858, f. 15.

⁷ *Ibidem*, dos. 63, 1864.

descărcare „pe cheiul vechi și nou“. Cele care încărcau sau numai descărcau plăteau taxa de doi creițari, iar cele care făceau ambele operații, aveau de achitat suma de trei creițari. Printre cei care au concurat la licitația din 1859 figurează și Anghelache Conovaci, cunoscut pentru afacerile sale comerciale, fost membru al tribunalului comercial și al municipalității, împotriva căruia s-a răscolat populația brăileană în 1848 la 20 iulie¹; de asemenea, Toma Timpeanu care în nenumărate rânduri se purtase neomenos cu țărani în calitate de arendaș² și Enache Mavrodin, care a putut concura pînă la sfîrșit la strigările licitației, acceptînd plata către municipalitate a sumei anuale de 70 067 de lei³. În port erau debarcadere aparținînd diferitelor agenții, printre care cea grecească și cea franceză⁴. În 1862 agenția de vapoare din Viena cerea să i se dea un loc jos în port — gratuit — pentru debarcarea vaporului care făcea curse zilnice între Brăila și Galați⁵.

Încă din 1852 se vorbea de pavarea portului cu piatră; desigur că lucrări de acest fel fuseseră întreprinse mult mai înainte, datorită nevoilor comerciale⁶. În același an, o comisie a cheiului⁷ supraveghea lucrările de pavaj, făcute pe socoteala proprietarilor care aveau magazii acolo. În iarna anului 1866 apele Dunării au crescut și, fiindcă antreprenorul însărcinat cu pavajul desființase digul, în anumite puncte au amenințat chiar portul cu inundarea⁸.

Lucrările moderne de amenajare ale cheiului aveau să înceapă însă ceva mai tîrziu, iar docurile moderne ale Brăilei vor fi construite în 1884 după planul și sub conducerea lui Anghel Saligni.

În această perioadă industria brăileană a făcut vădite progrese; totodată însă, o mare parte din întreprinderi au fost înființate de capitaliști străini care, profitînd de posibilitățile economice ce li se ofereau în portul dunărean, acaparau bogățiile țării.

La marginea Brăilei, pe locul denumit Izlaz, în perioada de care ne ocupăm, au fost instalate, de către companii anglo-franceze, unele rafinării de petrol. Pe linia potrivnică intereselor reale ale țării, autoritățile centrale dădeau dispoziții celor locale să nu se amestece în problemele acestor întreprinderi și să nu ia nici o taxă „de măsurătoare asupra butoaielor cu care fac exportul“⁹. Autoritățile centrale dădeau deci tot sprijinul acestor companii mergînd pînă acolo, încît nu permiteau nici măsurarea produselor exportate. Cu toate aceste indicații, s-au ivit o serie întregă de neînțelegeri între conducerile rafinăriilor (sau distileriilor, cum li se spunea), pe de o parte și auto-

¹ Arh. St. Brăila, fond. Prefectura, dos. 674/1848, f. 174.

² *Ibidem*, f. 384.

³ *Ibidem*, fond. Primăria, dos. 28/1858, f. 5.

⁴ *Ibidem*, dos. 39/1862, f. 1.

⁵ *Ibidem*, dos. 28/1862, f. 3.

⁶ *Ibidem*, dos. 24/1852, f. 22.

⁷ *Ibidem*, f. 182.

⁸ *Ibidem*, dos. 24/1862, f. 2.

⁹ *Ibidem*, fond. Prefectura, dos. 2660/1865, f. 3.

rități, pe de alta. Una dintre societăți reclama, astfel, că municipalitatea pretindea plata sumei de un galben la stinjenul pătrat, drept chirie pentru locurile necesare instalațiilor ei. Societatea, avînd nevoie de un teren cît mai mare pentru construcții de rafinării, a cumpărat locurile unor cetățeni cu condiția ca să plătească municipalității taxa obișnuită. Municipalitatea însă pretindea o taxă mai mare și de aici conflictul. Această autoritate locală susținea că „...a decis ca acele stabilimente de exploatarea petrolului, ce se află aici, cu capitaluri și profituri de milioane, să plătească... de nu tocmai după întinderea speculelor ce-și fac, pe proprietatea comunală, cel puțin deocamdată chiria localului, în comparație cu ceea ce plătește, deja, simplul locuitor muncitor pentru căsoiul ori bordeiul lui”¹. Atitudinea adoptată de către autoritățile locale era, desigur, îndreptățită.

O rafinărie așezată tot pe Domeniul (Izlaz) în dreptul străzii Silistrei, condusă tot de o societate străină, „P. Ayné”, își propunea să valorifice și alte bogății — în afară de prelucrarea și exportul petrolului — „ce ascund Carpații... neexploatate pînă acum”².

În Brăila erau și alte „fabrici de gaz”; un raport al primăriei comunei Izlaz — de la marginea orașului — din anul 1865 — arăta că Grigore Grădinaru avea o fabrică înființată șapte ani mai înainte; de asemenea, P. Aron și Brown. Ducîndu-se primarul pentru o cercetare la o rafinărie engleză, nu a putut obține informațiile dorite, deoarece stăpînul nu recunoștea altă autoritate în afară de consulatul britanic³. Acești reprezentanți ai capitalului străin, nu numai că nu țineau seamă, ba chiar disprețuiau autoritățile românești.

În afară de rafinării mai erau în jurul Brăilei, pe izlaz și mori de vînt. Municipalitatea dădea bilete pentru construcția unor asemenea mori cu condiția ca acestea să fie așezate la cel puțin 200 de metri depărtare de oraș și să nu aibă alte clădiri, în afară de o căsuță pentru morar. Acestuia nu-i era însă permis să facă împrejurimi cu gard, sau să execute săpături în pămînt; în caz contrar urmînd să fie supus unei taxe de 300 de lei.

În 1859 se mai găsea în Brăila fabrica de pîine, asociată cu „moara de măcinat” a lui Burghetti sau „Moara cu cuptor”, cum i se mai spunea. Aceasta era situată pe Bulevard, actualul Bulevard Cuza, în partea dinspre Dunăre, dincolo de strada Călărași⁴. Această moară a fost folosită și de țărani în iarna anului 1859—1860, cînd, fiind „închise morile de apă din cauza gerului și cele de vînt din lipsa vîntului”⁵, oamenii s-au deplasat aici de prin satele lor. Mecanismul era pus în mișcare prin forța aburului, iar apa era adusă cu pompa hidraulică, din Dunăre. În urma cercetărilor întreprinse, în anul 1862, de către arhitectul orașului, atît la „moara cu vapori”, cît și la bru-

¹ Arh. St. Brăila, fond. Prefectura, dos. 2660/1865, f. 6.

² *Ibidem*, dos. 47/1864, f. 3.

³ *Ibidem*, dos. 2260/1864, f. 2.

⁴ *Ibidem*, dos. 27/1857, f. 80, 110.

⁵ *Ibidem*, f. 149--150.

tăria mecanică s-a constatat că forța mașinii era de 90 cai putere și servea la aducerea apei din Dunăre¹, curățitul grîului de pleavă, măciniș, cernut și frămîntat făina. Capacitatea de măciniș era de o sută chile grîu în 24 de ore; în timpul funcționării mașinii, brutăria putea produce 4 000 de piini zilnic. Aceasta a fost prima brutărie mecanică din Brăila. În 1864 frații Ceapiru cer să li se dea un loc de două pogoane, pe izlazul orașului, pe care să așeze o mașină cu aburi pentru a înlăsa lipsa mijloacelor de măciniș, atît a străinilor cît și a orășenilor². Aceasta dovedea că moara lui Burghetti era insuficientă.

Mai erau la Brăila ateliere pentru luminări. În 1866 mai mulți cetățeni se plîngeau primăriei că luminările fabricate erau de calitate proastă. O publicație a acestei autorități anunța, o lună după aceea, pe fabricanții de asemenea articole să confecționeze luminările din ceară curată „fără a amesteca și alte materiale“ căci, în caz contrariu urmau să fie amendati. Atelierele de luminări, destul de numeroase, se aflau, mai ales, la marginea orașului. Tot la margine se mai găseau și cărămidăriile: acestea erau cam pe locul unde se află astăzi fabrica de cărămidă³. În anul 1864, A. Schribe depune o suplică la Primăria orașului, prin care cere permisiunea să așeze pe Izlaz „o fabrică de cărămidă, după un mod sistematic, ca în Europa“, care să consume lemne și cărbuni⁴.

Dezvoltarea comerțului a cunoscut, de asemenea, progrese.

Dorind cît mai puține riscuri în asigurarea mărfurilor, comercianții înființează la Brăila societăți cu acest scop, care, deseori, se ocupau și cu sprijinirea dezvoltării comerțului. În 1858, un grup de negustori din oraș au înființat o societate denumită „Înaintarea comerțului“⁵. Capitalul acestei societăți era de 60 000 de galbeni. Se propunea, printre altele, să se construiască două sau trei vapoare și un oarecare număr de șleपुरi⁶. Într-un loc destinat anume în port se puteau primi mărfuri prin comision, creditînd pe proprietarii lor; de asemenea, se puteau contracta împrumuturi de bani prin simpla primire în magazie, drept zălog, a mărfurilor. Societatea era formată din 42 de acționari — 155 de acțiuni —⁷ iar în 1859 se va numi „Progresul mercantil“⁸. O altă societate, „Unirea“, cu un capital de 60 000 de galbeni — 300 de acțiuni — se va înființa în anul 1861. Actul din 6 august, același an, semnat de domnitorul Cuza, arată că „societatea anonimă, formată în orașul Brăila sub titlul „Unirea“ pentru a asigura produsele, semințele uleioase... și alte mărfuri ce vor fi pentru transportul pe Dunăre, de la Turnu-Severin, pînă la Galați, este autorizată“⁹. Tot în același an, ia ființă

¹ Arh. St. Brăila, Prefectura, dos. 27 1857, f. 133.

² *Ibidem*, Primăria, dos. 79 1864, f. 1—6.

³ Vezi harta din 1867.

⁴ Arh. St. Brăila, Primăria, dos. 88 1857, f. 5.

⁵ *Ibidem*, Prefectura, dos. 815 1857, f. 5.

⁶ *Ibidem*, f. 11.

⁷ *Ibidem*, f. 14.

⁸ *Ibidem*, f. 142.

⁹ *Ibidem*, dos. 1548, f. 5.

și societatea „Brăila“ organizată de corpul comercial din oraș. Spre deosebire de celelalte societăți, aceasta asigura nu numai mărfurile care circulau pe Dunăre, între Turnu-Severin și Galați, ci și pe râurile Prut și Siret¹. Unul dintre membrii fondatori ai acestei societăți, Anton Mastrapa, care era și director, în același timp, a comis abuzuri financiare², după cum se arăta într-o reclamație a lui R. S. Clony, supus grec. La cererea acestuia din urmă, eforii cercetează situația și se aduce învinuirea lui Mastrapa că este „slețerisitor“ de bani; în urma acestui fapt, este trimis la procuror de către poliția orașului, în ianuarie 1864³. În afară de acestea, se mai aflau la Brăila societățile: „Concordia“ și „Lealitatea“⁴. Înființarea și creșterea societăților de asigurare trebuie văzute în lumina necesității burgheziei comerciale de a consolida atît banul cît și marfa. Ele marchează un aspect al dezvoltării societății capitaliste, care elimina vechea orînduire, luîndu-i locul.

* * *

Lupta pentru Unirea Moldovei cu Țara Romînească, a avut loc, în mod firesc, și la Brăila, ca pe întreg teritoriul Principatelor, atît în prima fază a Adunărilor ad-hoc, cît și mai tîrziu în faza îndoitei alegeri. În 1857, prima cerere de a fi înscris în listele electorale pentru Adunările ad-hoc se primește la Brăila din partea profesorului Gheorghe Vlădescu, de la școala publică din oraș⁵. Întîlnim de asemenea cererile unor persoane cunoscute: C. C. Hepites⁶, farmacist, M. Marghiloman⁷, Grigore Filipescu⁸, Constantin Crețulescu⁹, Marcu N. Duillie¹⁰ și alții. În afară de primul, toți ceilalți aveau să fie aleși deputați. Se întîlnesc, de asemenea, și nume de patentari meseriași și negustori: Ivan Știrbu, Pascu Grosu¹¹, Lisandru, Iordache și Hristea Mototolea, Enache Ciobanu¹² și alții. Trebuie să amintim că patentarii și ceilalți orașeni semnează colectiv petițiile, chiar pînă la 12 persoane¹³. De la 20 februarie și pînă la 4 iunie s-au primit 94 cereri individuale sau colective, pentru înscrierea în liste de alegători și aleși pentru Adunarea ad-hoc¹⁴. La 4 iulie, starostele meseriașilor depunea la administrație, o dată cu lista delegaților, din partea fiecărei corporații și o adresă

¹ Arh. St. Brăila, fond. Prefectura, dos. 1788/1861, f. 3.

² *Ibidem*, f. 12.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, dos. 2156/1863, f. 1.

⁵ *Ibidem*, dos. 732/1857, f. 228.

⁶ *Ibidem*, f. 129.

⁷ *Ibidem*, f. 87.

⁸ *Ibidem*, f. 25.

⁹ *Ibidem*, f. 16.

¹⁰ *Ibidem*, f. 57.

¹¹ *Ibidem*, f. 119.

¹² *Ibidem*, f. 162.

¹³ *Ibidem*, f. 197, 199, 162, 171, 147.

¹⁴ *Ibidem*, f. 222, 231.

prin care se arăta că meseriașii delegați, care aveau vârsta de cel puțin 30 de ani, puteau lua parte la alegerile deputatului de oraș¹.

Ca și în celelalte centre ale Țării Românești se formează și la Brăila un comitet unionist și se semnează un înscris, în care se prevedeau între altele :

— Chezășuirea autonomiei și a drepturilor internaționale și neutralitatea teritoriului moldo-român.

— Unirea Principatelor într-un singur stat și cu un singur guvern.

— Guvern constituțional, o singură adunare obștească întemeiată pe bază electorală cât mai largă, încît să reprezinte interesele generale ale populației românești².

Înscrisul era semnat de zece brăileni.

Pentru Adunarea ad-hoc în Brăila au fost aleși: Constantin Crețulescu, Grigore Filipescu, Marcu N. Duillie. Acesta din urmă reprezenta pe micii proprietari (fost revizor general de comisari în zilele revoluției din 1848)³, Mihalache Marghiloman⁴ pe orășeni, de asemenea unionist, iar din partea țăranilor clăcași a fost ales Stroe Ivașcu⁵.

Activitatea delegaților brăileni nu s-a remarcat în mod deosebit în ședințele Adunării. De altfel, majoritatea reprezentanților boierimii și ai burgheziei din țară, invocînd pretextul votului unanim pentru Unire, au evitat dezbaterile problemelor sociale⁶ și mai ales a reformelor sociale, pe care, cu 11 ani în urmă, brăilenii, prin neuitatul reprezentant al țăranilor clăcași din județul Brăila, Dumitrache Lipan, le susținuseră cu atîta stăruință în Comisia Proprietății, de la 1848, din București.

În Brăila, urbea de margine a Țării Românești și, în același timp, din imediata apropiere a Moldovei, cu al cărei oraș, limitrof, Galații, aceasta avusese legături din timpuri îndepărtate, evenimentele anului 1859 au găsit un larg ecou. Nu trebuie să se uite că apropierea dintre cele două orașe-porturi, legăturile dintre ele, schimburile de orice natură, au contribuit cu mult înainte de anul 1859, la netezirea căilor de unire a celor două provincii.

Încă din seara zilei de 23 ianuarie, pentru a sărbători deschiderea în București, a Adunării, municipalitatea brăileană a hotărît ca toate edificiile publice din oraș să fie iluminate⁷. Populația brăileană a aflat despre cele petrecute în București la 24 ianuarie nu mult după această dată. Administratorul, într-o adresă către municipalitate, relața faptul că unii orășeni au venit la dînsul și i-au cerut să le arate „dacă era

¹ Arh. St. Brăila, fond. Prefectura, dos. 732/1857, f. 207.

² Documentul a fost publicat de Emil Vîrtosu în lucrarea „Brăila în preajma Unirii” în „Analele Brăilei”, I. (1929), pp. 45—47.

³ În arhiva Prefecturii din 1848 se găsesc rapoartele acestuia semnate în calitate de comisar general.

⁴ Emil Vîrtosu, *op. cit.*, p. 46.

⁵ N. Adăniloai, „Țărănimea și Unirea”, în *Studii privind Unirea Principatelor*, București, 1960, p. 259.

⁶ *Ibidem*, p. 272.

⁷ Arh. St. Brăila, fond. Primăria, dos. 12 bis/1859, f. 27.

adevărat noutatea ce circula prin oraș¹, referindu-se la vestea alegerii lui Alexandru Ion Cuza ca domn și al Țării Românești⁴. Același administrator ceruse noi amănunte ministrului de Interne, aducându-i, totodată, la cunoștință, dorința cetățenilor brăileni de a serba evenimentul². Vestea oficială despre Unire a fost primită la Brăila în scurt timp. O depeșă telegrafică din 27 ianuarie, ca răspuns la o adresă a administrației, anunța cele petrecute la București și încheia: „Dorința exprimată de cetățenii aceluia oraș, de a serba alegerea mării sale, prin iluminare, este primită cu cea mai vie mulțumire”³. Această știre a dat prilejul unor manifestări de bucurie din partea orașenilor. Administrația a comunicat municipalității să aducă noutatea la cunoștința populației orașului⁴. Festivitatea urma să aibă loc la 30 ianuarie și, în acest scop, s-au trimis oficialităților locale invitații scrise, data când aveau să fie primite „felicitațiile” obișnuite în asemenea ocazii. Dintre oficialități menționăm: comandirul dorobanților, starostele meseriașilor, directorul carantinei, dirigintele telegrafului, președinții tribunalului civil și comercial, deputăția mercantilă etc.

Adevărata sărbătoare a populației brăilene a avut însă loc la 1 februarie. Atunci avea să depună jurământul armata din oraș. Cu această ocazie, populația și-a manifestat bucuria, public, cu mult entuziasm și, în același timp, azeziunea sa pentru Unire. O relatare a administratorului arăta că Brăila a fost „teatrul unei sărbători naționale ce va rămâne vecinică în memoria locuitorilor acestui oraș”. El nota, printre altele, entuziasmul participanților la manifestație, adăugînd că „această sărbătoare serbată de întreaga populație a fost țebrată de dimineața și pînă seara, domnind cea mai mare liniște”. În acest timp, muzica regimentului intonase imnuri „fiind întreruptă, din vreme în vreme de uralele populației”⁵.

Drumul parcurs de Cuza de la Iași la București și intrarea acestuia în capitală a prilejuit noi manifestări brăilene. După cum se hotărîse, domnitorul avea să fie întâmpinat, la sfîrșitul călătoriei, de către delegați. O delegație din partea orașului și județului trebuia să sosească la București⁶. Dintre săteni, au fost numiți Ioan Treistoară, țaran bătrîn din satul Ianca și încă unul tînăr. Din partea orașenilor au fost aleși: Constantin Djuvara și Ilie Vrăbiescu⁷, iar ca delegați proprietari, Toma Tîmpeanu și Ion Dumitrescu⁸. Anterior, ca deputat din partea orașenilor, fusese numit Ioan Minovici, dar, fiindcă acesta nu avea cetățenie romînă, a fost înlocuit, în urma contestației a cinci brăileni⁹.

¹ Arh. St. Brăila, fond. Prefectura, dos. 958/1859, f. 1.

² *Ibidem*, fond. Primăria, dos. cit., f. 5.

³ *Ibidem*, Prefectura, dos. cit., f. 3.

⁴ *Ibidem*, Primăria, dos. cit., f. 3.

⁵ *Ibidem*, fond. Prefectura, dos. cit., f. 20.

⁶ *Ibidem*, f. 21.

⁷ *Ibidem*, f. 22.

⁸ *Ibidem*, f. 24.

⁹ *Ibidem*, Primăria, dos. cit., f. 30.

Reprezentanții orașenilor și proprietarilor au plecat la timp, unul dintre ei găsindu-se chiar la București¹. Ministrul din Lăuntru dădu indicații administrației, printr-o depeșă, să înlesnească venirea delegaților săteni, care arătau că sint lipsiți de mijloace, să călătorească pe seama statului cu cai de poștă². La Brăila, înainte de a se primi știrea aceasta de la minister, s-a închiriat o birje, cu care au plecat spre capitală delegații amintiți.

Nu trecuse mult de la data cînd domnitorul sosise în București și în aceeași lună, el hotărî să meargă, pentru cîtva timp, la Galați, orașul în care fusese pîrcălab mai înainte. Pînă la Brăila drumul avea să fie făcut cu diligența și, de aici, la destinație cu vaporul. Prefectul de Galați, înștiințat despre aceasta, a trimis administrației Brăilei, în două rînduri, depeșe telegrafice, cerînd noi relații despre venirea domnitorului la Galați³. Între timp s-a primit de la București înștiințarea că Alexandru Ioan Cuza urma să plece duminică⁴ din capitală și că avea să vină în orașul Brăila luni seara⁵. Se comunica, de asemenea, că domnul „nu voiește să se facă nici un fel de cheltuială sau pregătiri pentru această primire”⁶.

În urma sosirii înștiințării s-au transmis, de îndată, cele cunoscute pîrcălăbiei de Galați⁷. Casierul de poștă din Brăila a primit de la București ordin să ia „grabnice măsuri, prin toate stațiile de poștă din cuprinsul județului, pentru ca toți caii să fie pregătiți și să nu se producă întîrziere”⁸. Administratorul districtului Brăila a dat dispoziție comandirului dorobanților să aibă grijă ca subalternii săi să fie așezați afară din oraș, în dreptul monumentului⁹ pentru primirea domnitorului pe care aveau să-l însoțească pînă la casele lui Carapanu. I se indicase, de asemenea, că la fiecare poștă să așeze cîte doi dorobanți. De la Făurei dorobanții trebuiau să treacă în urma trăsorii, formînd un corp de escortă¹⁰. În aceeași zi, administratorul comunica municipalității să se pregătească primirea. Poliția a luat măsuri pentru curățirea străzilor principale ale orașului¹¹ și s-a îngrijit de organizarea ordinii, pentru ca „la intrarea domnitorului în oraș, publicul să nu copleșească liniile de soldați, autoritățile și escadronul de dorobanți”¹². Primirea făcută de către populația Brăilei a fost entuziastă, căci Cuza nu era numai un domn, el simboliza Unirea.

¹ Arh. St. Brăila, fond. Prefectura, dos. cit., f. 22.

² *Ibidem*, f. 22.

³ *Ibidem*, f. 108–109.

⁴ În ziua de 22 februarie.

⁵ În ziua de 23 februarie.

⁶ Arh. St. Brăila, fond. Prefectura, dos. cit., f. 92.

⁷ În document apare denumirea de „Prefectura de Galați”.

⁸ Arh. St. Brăila, fond. Prefectura, dos. cit., f. 106.

⁹ Este vorba de monumentul ridicat în cinstea eliberării Brăilei de către Kisseleff. Monumentul a fost dărîmat de către ocupanții dușmani în primul război mondial.

¹⁰ Arh. St. Brăila, Prefectura, dos. cit., f. 97.

¹¹ *Ibidem*, f. 98.

¹² *Ibidem*, f. 107.

* * *

În anii luptei pentru formarea statului național și pe teritoriul fostului județ Brăila, ca și alte părți din țara noastră, țărănimea a luptat dîrz pentru recîștigarea drepturilor ei smulse de-a lungul veacurilor. Una dintre urmările anului revoluționar 1848 a fost și aceea că a făcut cunoscute, cu un accent deosebit de puternic, suferințele îndurate de căcași pe moșiile boierești și viața de robie la care erau supuși aceștia, fie de către proprietari, fie de către arendași. Dar, problema agrară nu a fost rezolvată. Anii luptei pentru Unire aduc noi speranțe în inimile țăranilor. Nerezolvarea însă imediată a chestiunii împroprietăririi a făcut ca manifestările luptei de clasă să ia forme variate; nesupunerea la lucru, încălcarea înrobitoarelor contracte, părăsirea satelor au fost frecvente în toate satele județului. Proprietara moșiei Morotești reclama Ministrului din Lăuntru, în anul 1860, că, din cauza relelor condiții impuse de arendaș, locuitorii satului cu același nume amenințau cu fuga. „M-am informat — zicea moșiereasa — că cei mai mulți dintre locuitorii după proprietatea mea... anevoiți a primi condițiile cele rău calculate de actualul arendaș, voiesc a părăsi această proprietate și a se așeza pe ale Domeniului Brăilei, precum și asemenea și tîrლაშii după zisa moșie“¹. Fuga se explică prin condițiile de lucru deosebit de grele; pentru 22 de zile de clac țăranii trebuiau să lucreze arendașului patru pogoane de pămînt (arat, semănat, grăpat, secerat și dus la arie), să dea dijmă din șapte snopi unul, „de orice fel de semănătură“; pentru pășune trebuiau să plătească de fiecare cap de vită mare, cîte opt lei, iar pentru oi, cîte șaiszeci de parale. Se mai prevedea, de asemenea, să se ducă în folosul arendașului cîte o povară la Brăila. Nu erau scutiți nici de plocoane, fiecare locuitor trebuind să ofere cîte trei pui de găină și altele². Un alt exemplu de exploatare moșierească l-a constituit cazul lui Teodor Apostol, proprietarul moșiei Gurguieți, care „profitînd de stricăciunea produselor țăranilor vecini, din pricina creșterii apelor, a luat cîte doi sfași — mai mult decît prețul obișnuit — de o căruță goală de la mai mulți săteni din satul Sihleanul care se întorceau de la Brăila, drept plată pentru ca să-i treacă apa Buzăului“³. Alte documente vorbesc despre proprietarii podurilor Apostol și Sihleanu, care pretindeau cîte un leu pentru carul încărcat și 32 de parale pentru cel gol⁴, iar cînd venea apa mare de fiecare car plin se încasau cîte trei lei. Stăpînii acestor poduri, toți moșieri, căutau orice mijloc pentru a obține profituri tot mai mari, în timp ce țăranii erau obligați să suporte crunta exploatare a acestora pe lingă necazul pricinuit de natură.

Față de abuzurile moșierilor și arendașilor, țăranii se ridică la luptă. Unii se împotrivesc contractelor înrobitoare; astfel arendașul moșiei Nazîru reclama la subprefectură că tîrლაშii din acel suhat nu vroiau să

¹ Arh. St. Brăila, fond. Prefectura, dos. 1060/1859, f. 8.

² *Ibidem*, f. 9.

³ *Ibidem*, dos. 1275/1860, f. 3.

⁴ *Ibidem*, f. 32.

plătească dreptul „cuvenit“ după învoială¹. Arendașul moșiei Fleașca reclama, de asemenea, că oamenii „n-au dat supunere a mai face pogoanele legiuite către proprietate“². Reclamații se primesc și din partea sătenilor; astfel, cei din satul Șerbănești arătau că proprietarul le cerea să lucreze pe moșie după poftele sale, modificând prevederile contractului, fără știrea lor³. De asemenea, țărani din satul Perișoru au reclamat, în două rânduri, pe arendașul moșiei „contra năpăstuirilor ce li s-a făcut“⁴. O petiție a locuitorilor satului Fleașca arăta că arendașul nu a voit să țină în seamă zilele lucrate⁵. Se mai găsesc și alte plângeri care dovedesc antagonismul dintre țărani și moșieri sau arendași. Locuitorii satului Fleașca au reclamat pe arendaș pentru abuzuri⁶; de asemenea, cei din satul Rușețu. Aici era tocmît un scriitor (un fel de secretar) așa cum îi plăcea arendașului: „un om fără experiență asupra lucrărilor sale“, care era plătit de obștea întreagă. După șase luni, acesta a fugit. Arendașul a cerut totuși de la țărani, așa-zisa parte a scriitorului, chiar după plecarea acestuia; de altfel, el mai luase pe nedrept și plata celor care păzeau vitele. Socotelile le făcea, întotdeauna, fără știrea țăranilor și pe drept cuvânt, se arăta într-o plângere către prefect, semnată de 69 de săteni, „...noi nu putem fi niciodată plătiți de proprietate cu cunoștința noastră, fiind totdeauna încărcăți în socotelile noastre“. Era și explicabil să fie așa, mai cu seamă cînd unul făcea socotelile furînd „cu forme“ pe ceilalți⁷. Suferințele erau, de altfel, frecvente și în restul țării⁸.

Cercetarea istoriei brăilene în anii Unirii constituie o cale de cunoaștere a istoriei locale la începutul celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, iar aceasta dezvăluie unele trăsături ale istoriei generale a tînarului stat român, pe plan economic, social și politic.

¹ Arh. St. Brăila, fond. Prefectura, dos. 1060/1860, f. 112

² *Ibidem*, f. 120.

³ *Ibidem*, f. 159.

⁴ *Ibidem*, f. 116.

⁵ *Ibidem*, f. 119.

⁶ *Ibidem*, f. 120.

⁷ *Ibidem*, f. 89.

⁸ Dan Berindei, *Aspecte ale problemei agrare în Țara Românească la începutul domniei lui Cuza Vodă*, în „Studii și materiale de istoric modernă“, I, pp. 185–186.